

Nr 7.

Ankom till riksdagens kansli den 31 mars 1919 kl. 3 e. m.

Första kammarens första tillfälliga utskotts utlåtande nr 7, i anledning av väckt motion, nr 33, om skrivelse till Kungl. Maj:t angående ordensväsendets avskaffande.

I en inom andra kammaren väckt och till samma kammarens tredje tillfälliga utskott för förberedande behandling hänvisad motion, nr 33, har herr Johansson i Uppmälby yrkat, att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t måtte anhålla, det täckes Kungl. Maj:t taga i övervägande, huruvida icke kungliga svenska riddarordnarna och med dem i samband stående medaljer borde avskaffas.

Motionen.

I fråga om motiveringen för denna hemställan tillåter sig utskottet hänvisa till motionen.

Andra kammarens utskott har i anledning av motionen anfört följande:

Andra kammarens tredje tillfälliga utskott.

Historik.

»Ordensväsendet anses leda sitt ursprung från medeltidens riddarväsen, vilket redan under och genom korstågen erhöll en bestämd utveckling samt vissa ideella och religiösa former. Berättigade till riddarevärdighet voro i en del länder alla, som genom krigiska bragder gjort sig därav förtjänta. I alla länder var adlig börd därjämte ett oeftergivligt villkor, och detta synes även hava varit förhållandet i vårt land. I Sverige omtalas riddareslag från konung Magnus Ladulås' tid, och en del äldre ordenshistorici ha till denna tid velat hänföra den första upprinnelsen av serafimerorden. Riddarekedjan till denna orden, heter det,

var sammansatt av kerubiner och patriarkalkors. Senare har det dock påvisats, att denna uppgift måste bero på en förväxling med Erik XIV:s av kerubinshuvuden och korsliknande vasar sammansatta Salvatorskedja, vilken prydnad vanligen synes på porträtt av konung Erik. Förebilden till denna konung Eriks kedja torde emellertid hava funnits under den senare medeltiden. Sålunda skola guldkedjor med änglahuvuden hava utdelats av konung Hans vid det riddareslag, som hölls år 1497 med anledning av hans kröning i Stockholm. Liknande kedjor buros även av Johan III och Karl IX, nämligen Agnus-Dei-kedjan av den förre och en Jehovah-kedja av den senare. Antagligen hava även dessa kedjor blivit utdelade åt enskilda personer såsom tecken på deras riddarevärdighet.

År 1650 föreslog drottning Kristina enligt rådsprotokollet av den 2 augusti inrättandet av en verklig orden under benämningen Immanuelns-orden. Detta förslag sattes dock aldrig i verket på grund av, såsom det uppgives, det motstånd förslaget rönt från Axel Oxenstjärnas sida. Några år därefter, eller 1653, instiftade emellertid drottning Kristina på egen hand och utan att inhämta rådets mening en hov- och riddare-orden, Amaranta. Denna, som utdelades till flere furstliga jämte andra högt stående personer, blev emellertid ej långlivad. Med drottningens tronavsägelse upphörde Amaranta-orden av sig själv.

Det är först under frihetstiden, nämligen år 1748, som tre av våra svenska ordnar, serafimer-orden, svärds-orden och nordstjärne-orden instiftades. Förslaget därtill skall hava utgått från den praktlystne greve C. G. Tessin, vilken alltså varit den, som drivit fram frågan, ehuru han lät en annan, överintendenten friherre Härleman framträda såsom förslagsställare. Det memorial, som denne inlämnade i sekreta utskottet, angående inrättandet av nämnda trenne ordnar, slutar med följande ord: »Men om denna inrättning skall äga en god verkan, så är huvudsakligen nödigt, att desse orden af Kungl. Maj:t med råds råde varda bortgifne efter de strängaste regler och en nogräknad tillämpning uppå personerna, ty i annor händelse blefve denna författning mera skadlig än gagnlig, mera föraktad än hederlig och uppbygglig». Förslaget antogs, och sekreta utskottet hemställde således hos Kungl. Maj:t, att på en gång skulle instiftas tre olika riddareordnar, av vilka den ena borde kallas Seraphine-orden, den andra Svärds-orden och den tredje Nordstjärne-orden. I överensstämmelse härmed lät rådet utarbета statuter, vilka äro försedda med konungens underskrift och utfärdade den 23 februari 1748.

Något senare tillkom Vasa-orden, som instiftades av Gustaf III vid hans kröning 1772, såsom ett vedermäle av kunglig nåd och åtanke för sådana män, som i åkerbruk, bergsverk, konster och handel avlagt synnerliga prov på insikt och nit samt därmed på något betydande sätt gagnat det allmänna. Namnet Vasa gavs åt orden »dels till åminnelse af de store konungar, som utur den ädla Vasa-ätten haft deras upprinnelse, samt hvilka på så mångahanda sätt vårdat sig om svenska jordens uppodling och alla näringars trevnad, dels ock i synnerhet emedan Vasan, som varit denne ättens sköldemärke, framter den lifligaste beteckning av åkerbruk».

För serafimerorden ävensom för svärds- och nordstjärneordnarna utfärdades förnyade statuter 1751 och 1798. Vid sistnämnda tillfälle förnyades jämväl statuterna för vasaorden. De nu för de svenska ordnarna gällande statuterna äro utfärdade av konung Oscar II den 24 nov. 1902, och ur dessa meddelas här i sammandrag det viktigaste rörande nämnda fyra ordnar.

Sveriges konung är herre och mästare för de svenska riddarordnarna, vilka emellertid icke kunna av Konungen upphävas eller avskaffas.

Till tronföljden berättigade prinsar av svenska konungahuset innehava genom födseln serafimerorden samt svärds- och nordstjärneordnarnas högsta grad.

Svensk man, som innehar någon svensk riddareorden, må ej utan Konungens tillstånd mottaga eller bära någon utländsk orden.

Svenska riddare, kommandörer och ledamöter av dessa ordnar skola efter utnämningen inbetala den fastställda ordensavgiften till skattmästare-ämbetet. Detta återfordrar jämväl ordenstecknet vid svensk riddares, kommandörs eller ledamots dödsfall. Samtliga ordensutnämningar försiggå sedan 1751 i ordenskapitlet.

Pensioner utdelas inom samtliga dessa ordnar, inom svärds-, nordstjärne- och vasaordnarna dock endast åt kommandörer med stora korset eller kommandörer av första klassen, i den ordning de finnas upptagna i matrikeln.

Serafimerorden består endast av en klass och är avsedd till belöning för dem, vilka genom sina tjänster till konung och fädernesland gjort sig högst förtjänta och således blivit värdiga att bekläda rikets högsta ämbeten.

Antalet svenska riddare och ledamöter i andliga ståndet av denna orden må ej överstiga trettiotvå.

Genom 1748 års statuter hade serafimerorden erhållit överinseendet över alla rikets sjuk- och fattighus. Detta stadgande upphävdes av 1766 års riksdag, men sju år därefter återgav dock Gustav III åt orden nämnda uppdrag. Enligt instruktion skulle den »besörja den centrala förvaltningen av de allmänna hospitalen samt befattningen med såväl hospitals- och barnhusfonden som åtskilliga genom enskildas donationer för välgörenhetsändamål tillkomna stiftelser.» Denna bestämmelse är emellertid nu för länge sedan upphävd. I styrelsen för serafimerlasarettet, som inrättades samtidigt med orden, kvarsitta dock ännu tvenne serafimerriddare.

Svärdorden meddelas uteslutande för militära förtjänster. Om densamma heter det i 1748 års ordensstadgar, att den »för urminnes tider varit theras hederstekn, som för Fäderneslandet med ära blottat sine swärd, then Wi — — — härmed å nyo uptage». Denna orden skulle således endast vara en förnyelse av den gamla svärdorden. Författaren till dessa ordensstatuter synes därvid hava följt några äldre utländska ordenshistorici, vilka antagligen genom förväxling med de livländska svärdsriddarna och deras orden omnämna en »*Ordo equitum gladii et balthei militaris*», som skulle hava funnits i Sverige.

Inom orden finnas följande grader: kommendörer med stora korset; kommendörer, första och andra klass; riddare, första och andra klass; samt riddare med stora korset, första och andra klass. Denna sistnämnda riddarevärdighet får ej utdelas till svensk man i annat fall, än då riket är i krig eller med anledning av under kriget utförda bedrifter. Sveriges konung äger ej heller att antaga eller bära denna värdighets första klass, förrän svensk krigshär eller flotta under hans regering eller befäl segrat antingen i drabbning eller genom erövringar.

Nordstjärneorden utdelas till vedermäle av medborgerliga och ämbetsmannaförtjänster för vetenskaper, vittra, lärda och nyttiga arbeten samt för nya och gäneliga inrättningar.

Inom denna orden äro följande värdigheter: kommendörer med stora korset; kommendörer, första och andra klass; samt riddare; för andliga ståndet likaledes kommendörer av alla klasser och ledamöter.

Vid ordens instiftande 1748 stadgades, att endast 12 kommendörer och 24 riddare skulle innehava denna orden. Uti 1751 års statuter ökades riddarnas antal till 50. Antalet innehavare av de olika värdigheterna av denna orden är numera obegränsat. Medlemmarna av det andliga ståndet tillkommo år 1783.

Vasaorden utdelas till vädermäle av förtjänster om jordbruk, bergs-

handtering, konst, handel och industri, för nyttiga skrifter i dessa ämnen samt för väl förrättade allmänna värv och uppdrag.

Inom Vasaorden finnas följande värdigheter: kommandörer med stora korset; kommandörer, första och andra klass; samt riddare, första och andra klass; för andliga ståndet likaledes kommandörer av alla klasser samt ledamöter.

Enligt 1772 års statuter var antalet bestämt till 6 stora kors, 8 kommandörer och 50 riddare, men är numera obegränsat inom alla graderna.

Utom nu nämnda fyra ordnar finnes ännu en Karl XIII:s orden. Den utgör emellertid en utmärkelse blott för de högsta ämbetsmännen inom frimuraresamfundet och instiftades av konung Karl XIII den 27 maj 1811 med anledning av att dåvarande kronprinsen Karl Johan samma dag skulle närmast efter konungen mottaga styrelsen inom nämnda samfund. Utnämningar till riddare av Karl XIII:s orden äger rum endast på Karladagen den 28 januari, och ingen utom kungliga personer kunna erhålla denna värdighet tidigare än vid 36 års ålder.

Efter det redan på 1860-talet inom riksdagen framförts förslag i sådan riktning hemställde herr Eriksson i Grängesberg uti en vid 1911 års riksdag inom andra kammaren väckt motion, att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t ville anhålla, att Kungl. Maj:t måtte taga under övertvägande, huruvida icke ordensväsendet borde avskaffas.

*Motion vid
1911 års riksdag.*

Uti avgivet utlåtande anförde andra kammarens första tillfälliga utskott, dit omförmälda motion remitterats, följande:

»Ordensväsendet och utdelandet av ordnar bedömes i regeln mycket olika. Det torde ej kunna förnekas, att mången sätter stort värde på en ordensdekoration, då en sådan otvivelaktigt i flera personers ögon ger honom ett visst anseende såsom en från högsta ort bemärkt och utmärkt person. Andra betrakta ordensväsendet med tämligen likgiltiga blickar, under det åter andra betrakta detsamma såsom en leksak eller såsom ett medel att tillfredsställa mänsklig praktlystnad och fåfänga. Om dylika utmärkelsetecken sålunda på vissa håll skattas ganska högt, torde man dock kunna påstå, att de hos den stora allmänheten hava skäligen ringa kurs. Detta beror utan tvivel dels därpå, att ordnar utdelas i stora mängder årligen och kanske ej alltid med nödig urskillning, dels därpå att, såsom motionären säger, den oduglige såväl som den dugligaste statens tjänsteman i regel dekoreras efter vissa uppnådda tjänsteår.

Redan vid 1869 års riksdag väckte en representant från Kronobergs län motion därom, att riksdagen för sin del ville besluta, att alla våra riddarordnar av vad slag som helst icke efter 1870 års ingång vidare måtte tilldelas någon svensk medborgare, eller att, i den händelse det skulle vara omöjligt få detta förslag genomfört, det icke borde möta motstånd att få det genomfört, i vad det anginge det andliga och lärareståndet, då det icke ur religionens synpunkt kunde försvaras, att dessa bekläddes med ordnar. Motionen avstyrktes av vederbörande utskott på den grund, att det icke tillkomme riksdagen att fatta beslut i fråga om inskränkning eller upphävande av ordensväsendet, »huru rättmätiga de erinringar för övrigt må vara, som särdeles till följd av en alltför utsträckt användning emot denna inrättning kunna riktas».

Då ärendet förekom till behandling i kammaren, påvisades bland annat, att i grundlagen intet stadgande finnes angående Konungens rätt att utdela ordnar utom i 39:de paragrafen regeringsformen, där emellertid endast den bestämmelsen finnes, att tillförordnad regent *icke* ägde rätt att utdela sådana. Motionen blev avslagen efter en kort debatt, varunder likväl så gott som alla talarne i huvudsak instämde i den åsikt om ordensväsendet, som legat till grund för motionärens yrkande.

En del av de uttalanden, som vid nämnda tillfälle gjordes, återfinnas i årets motion om ordensväsendets avskaffande, bland andra även åsikten om ordnarna såsom korrupsionsmedel. Tydligt är emellertid, att varken ordenstecknen eller deras utdelande i och för sig äro att betrakta såsom korrupsionsmedel, men givetvis *kunna* de bliva ett sådant medel likaväl som mycket annat. Utan att kunna eller vilja inlåta sig på bedömandet, huruvida utdelandet av de svenska ordnarna i vissa fall och i större eller mindre grad skett i korrumperande syfte, vill dock utskottet erinra om, dels att ordensutdelningen, även om den ej förrättas av Konungen i statsrådet, likväl ej sker av Konungen godtyckligt utan under en viss medverkan av vederbörande myndigheter och personer, dels ock att, därest en överhetsperson skulle vilja begagna sig av korrupsionsmedel, sådana finnas till hands i överflöd och av sådan beskaffenhet, att de lättare än en ordensdekoration undandra sig pressens och allmänhetens kontroll. I övrigt kan utskottet i stort sett instämma med motionären i hans uttalanden, men anser detta ärende dock vara alltför oväsentligt och betydelselöst för att riksdagen bör befatta sig därmed, helst som ordensväsendet, såvitt utskottet har sig bekant, åtminstone hittills ej medfört någon olägenhet av nämnvärt slag för det allmänna. Svårligen skulle väl dessutom ordensväsendet kunna av-

skaffas annat än successivt. Utdelandet av ordnar kunde visserligen vid en bestämd tidpunkt alldeles upphöra, men de personer, vilka redan erhållit en orden, skulle tydligen ej kunna förbjudas att bära densamma. Ej heller torde efter ordensväsendets eventuella avskaffande svensk man, som ej vore Konungens troman, kunna förvägras att bära utländsk orden. Det torde också kunna befaras, att vårt land åtminstone under närmaste tiden efter ordensväsendets upphävande skulle komma att framstå i en egendomlig dager i utlandets ögon och inför de många utländska män, vilka av en eller annan anledning fått sig tilldelad en svensk orden.

Slutligen är det också en annan omständighet, som i det följande skall framhållas, och som gör, att motionen svårligen utan vidare kan tillstyrkas. I sammanhang med utdelandet av ordenstecken står nämligen utdelandet av medaljer. Dessa komma, såsom känt är, till användning i fråga om personer, som gjort sig förtjänta av någon utmärkelse, men för vilka en orden ej anses lämplig eller på sin plats.

Bland sådana medaljer må i första rummet nämnas följande:

Serafimer-medaljen, som instiftades 1748 samtidigt med serafimerorden och är avsedd att tilldelas personer, som gjort sig förtjänste genom verksam vård om fattiga och sjuka.

Svärds-tecknet, instiftat 1850 för underofficerare vid armén och flottan. År 1896 bestämdes, att svärdstecknet även kunde tilldelas civilmilitära personer av underofficerares rang.

Svärds-medaljen, instiftad samtidigt med svärdstecknet och avsedd för gemene man inom krigshären. Dessutom finnas tvenne tapperhetsmedaljer, en »för tapperhet i fält» och »för tapperhet till sjös».

Slutligen förekommer det s. k. *Vasa-tecknet*, avsett för utlänningar, samt *Vasa-medaljen*, vilken utdelas såväl i guld som silver till både svenskar och utlänningar.

Förutom nu nämnda medaljer hava följande jämväl utdelats av Kungl. Maj:t eller av Konungen personligen.

1. *Illis quorum*, så benämnd efter inskriften på medaljens frånsida: Illis quorum meruere labores (»Åt dem, som genom sitt arbete gjort sig därav förtjänste»).

2. Medaljen för medborgerlig förtjänst.

3. *Sui memores*, efter inskriften på frånsidan: Sui memores alios fecere merendo (»Genom sina förtjänster hava de hugfäst sitt minne»).

4. För berömliga gärningar.

5. För nit och redlighet i rikets tjänst.

6. *För trogen tjänst.*

7. *För nit och redlighet.*

8. *In sui memoriam*, medalj som konung Oscar II stundom utdelade såsom enskild minnesgåva (»till minne av sig») och som på framsidan hade ovanstående inskrift.

9. *Litteris et artibus* (»för vetenskap och konst»).

10. Medalj med Konungens bröstbild å ena sidan, den andra sidan slät för ingravering av den belönades namn.

Motionären föreslår ordensväsendets avskaffande, men förbigår alldeles utdelandet av medaljer. Det är sant, att medaljutdelningen försiggått med större urskillning än förhållandet varit med ordensutdelningen, och särskilt har ingen varit predestinerad till erhållande av medalj, såsom fallet är med en stor del av statens ämbets- och tjänstemän beträffande ordnar. Måhända torde motionären därför anse, att medaljer fortfarande böra kunna utdelas, även sedan ordensväsendet blivit avskaffat. Emellertid skulle väl något egendomliga förhållanden inträda, om t. ex. svärdsmedaljer och tapperhetsmedaljer för manskapet skulle förekomma, sedan liknande eller därmed jämförliga dekorationer för officerarne blivit avskaffade. Och om man antager, att utdelningen av medaljer kunde träda i stället, och dessa alltså finge en betydligt vidsträcktare användning än nu, finnes likväl ingen garanti för att icke de skadliga verkningar, som enligt motionärens uppfattning äro förbundna med ordensväsendet, kunna komma att efter dess avskaffande vidlåda medaljutdelningen. Tänker man sig å andra sidan, att alla här ovan uppräknade medaljer avlystes samtidigt med ordensväsendet, så återstår likväl en stor mängd medaljer, som utdelas av husållningssällskap, myndigheter, sportföreningar och enskilda. Men att behålla sådana medaljer och utmärkelsetecken, under det att de av Konungen utdelade utmärkelsetecknen bleve avskaffade, kan, lindrigast sagt, knappt vara lämpligt.

Av nu nämnda skäl har utskottet ej kunnat vara med om motionärens yrkande, ehuru utskottet, såsom redan blivit visat, i mycket kan instämma i den av motionären uttalade uppfattningen av ordensväsendet. Men även om ordnarna genom det sätt, varpå de utdelats, råkat i misskredit, så att varje tänkande människa i allmänhet ej vidare fäster någon vikt därvid eller sätter något större värde därpå, så kan detta förhållande huvudsakligen endast beröra dels givaren, vars gåva så litet värdesättes, dels mottagaren, vars anseende i förståndigt folks ögon genom utmärkelsetecknet ej nämnvärt stiger, såsom han till äventyrs kunnat önska.

Då utskottet sålunda anser, att ordensväsendet, med ursprung från gångna tider och efter att periodvis hava haft en viss betydelse, för närvarande ej spelar någon väsentlig roll inom samhället och i allt fall ej medfört någon nämnvärd olägenhet; att vidare möjligen förefintliga olägenheter skulle kunna avlägsnas genom en förändrad och mera begränsad utdelning av ordnar; att ordensväsendet fått en viss internationell betydelse; samt att ordensväsendet har ett visst sammanhang med utdelning av medaljer, varigenom ett avskaffande av det förra ej synes böra ske, utan att samtidigt utdelningen av en del medaljer också avskaffas eller kommer att försiggå efter vissa förändrade grunder, får utskottet hemställa, att förevarande motion ej må till någon andra kammarens åtgärd föranleda.»

Uti avgiven reservation hemställde herrar Hagberg, Waldén och Vallin om bifall till motionen, och blev denna reservation av andra kammaren bifallen.

Första kammaren beslöt emellertid att icke biträda andra kammarens beslut.

Vid påföljande års riksdag väcktes inom andra kammaren ånyo en motion i ämnet, nämligen av herr Hagberg, som yrkade, att riksdagen måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla, det täcktes Kungl. Maj:t taga i övervägande, härvid icke kungl. svenska riddarordnarna och med dem i samband stående medaljer borde avskaffas.

*Motion vid
1912 års
riksdag.*

Motionen remitterades till andra kammarens ovannämnda tillfälliga utskott, som i avgivet utlåtande, med framhållande av att herr Hagberg förnyat herr Erikssons i Grängesberg ovanberörda motion i något förändrad och mera preciserad form, i det att i den föreliggande motionen föreslagits avskaffande av de svenska riddarordnarna samt dessutom borttagande av i samband med dessa ordnar stående medaljer, i övrigt yttrade bl. a. följande:

»Dessa medaljer äro, enligt vad utskottet från sakkunnigt håll inhämtat, serafimermedaljen, svärdsmedaljen och vasamedaljen samt de s. k. svärds- och vasatecknen. Numera råder sålunda ingen tvekan om vilka ordnar och medaljer, som föreslås skola avskaffas.

I vår tid, då man strävar efter att i största möjliga utsträckning avlägsna de skrankor, som skilja olika medborgare från varandra, torde den i förevarande motion gjorda hemställan om avskaffandet av de sven-

ska riddarordnarna böra uppfattas såsom ett förslag i denna riktning. Man torde även i allmänhet vara ense om, att ordensväsendet är föråldrat, samt att det sätt, på vilket ordnarna numera utdelas, icke kan anses tillfredsställande. Känt är nämligen, att t. ex. flertalet civila och militära ämbets- och tjänstemän efter viss bestämd tjänstetid tilldelas ordnar, utan att, såvitt man kan se, tillräcklig hänsyn tages till det sätt, på vilket vederbörande skött sin tjänst. Att ordnarna med anledning härav råkat i misskredit även hos många, som tilldelas ordensdekorationer, torde också utgöra ett skäl för deras borttagande. Ett annat skäl synes vara, att ordensutdelningen kan användas i syfte att vinna anhängare — ett ändamål, som kanske heller icke varit alldeles främmande för ordnarnas stiftare. Vad ovan sagts om de inhemska riddarordnarna, gäller även i huvudsak om de med dem i samband stående medaljerna.

Utskottet har för visso icke förbisett de svårigheter, som möjligen komma att vidlåda genomförandet av ifrågavarande förslag om avskaffandet av de svenska riddarordnarna och med dem sammanhörande medaljer, men vågar utskottet, som nu icke anser sig böra närmare ingå på dessa ämnen, hysa den förhoppningen, att Kungl. Maj:t torde kunna finna utvägar att lösa hithörande spörsmål. Beträffande särskilt de internationella hänsynen, så torde dessa icke heller, såvitt utskottet kan se, utgöra oöverstigligen hinder mot avskaffandet av ordensväsendet, då det ju redan förut gives stater, där intet ordensväsende finnes.»

Då utskottet i övrigt icke funnit något bärande skäl för bibehållande av de svenska riddarordnarna och med dem sammanhängande medaljer, samt utskottet ansåge, att dessa ordnar och medaljer utan några större olägenheter kunde avskaffas, hemställde utskottet, att andra kammaren för sin del måtte besluta, att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t anhåller, det täcktes Kungl. Maj:t taga i övervägande, huruvida icke de kungl. svenska riddarordnarna och med dem i samband stående medaljer borde avskaffas.

Utskottets hemställan bifölls av andra kammaren.

Sedan detta beslut delgivits första kammaren, yttrade nämnda kammares andra tillfälliga utskott, dit motionen remitterats, i avgivet utlåtande följande:

»Att förevarande motion erhållit en något ändrad lydelse mot den förra året i samma ämne väckta, har påtagligen föranletts därav att 1911 års utskott i andra kammaren, med erinran att motionen endast

rörde ordnar men icke medaljer, framhållit åtskilliga olägenheter, som skulle uppkomma, därest de förra avskaffades, men de senare lämnades orubbade. Med anledning härav vill utskottet framhålla, att en skrivelse i enlighet med andra kammarens beslut icke skulle komma att omfatta vare sig Karl XIII:s orden, då densamma icke är att hänföra till de kungl. svenska riddarordnarna, eller de i 1911 års utlåtande under nr 1—10 omförmälda medaljer, såsom »illis quorum» medaljen för medborgerlig förtjänst m. fl. Härigenom skulle kvarstå de olägenheter i detta hänseende, som i 1911 års yttrande påpekats.» Då utskottet vidare ansåge de skäl mot ordensväsendets avskaffande, som i 1911 års yttrande framhållits, fortfarande äga giltighet, hemställde utskottet, att första kammaren icke måtte biträda andra kammarens i ärendet fattade beslut.

Första kammaren beslöt i enlighet med utskottets hemställan, vadan alltså frågan förfallit.

Vid 1913 års riksdag framställde herr Lindhagen med andra kammarens tillstånd till dåvarande statsministern Staaf bland annat följande spörsmål: Anser regeringen, att ordensväsendet är ägnat att hos landets ämbetsmän och övriga framskjutna medborgare främja demokratiskt sinnelag och verkliga karaktäsegenskaper eller håller ej regeringen i likhet med 1912 års andra kammare snarare före, att omförmälda vid sidan av grundlagarna uppkomna institution bör väsentligen avskaffas, och kan något intresse från regeringens sida påräknas för denna angelägenhet?

*Interpellation
vid 1913 års
riksdag.*

Statsministern Staaf besvarade denna interpellation i andra kammaren den 20 maj 1913. I sitt svar betonade han huvudsakligen ordnarnas uppgift att i stor utsträckning utgöra belöningsmedel för av utländska medborgare i Sverige eller svenska medborgare visade tjänster. Ordensväsendets kreditsidas huvudpost vore, anförde herr Staaf, alldeles givet att finna i de utrikes ordensförläningarna. På interpellantens fråga, huruvida regeringen ansåge, att ordensinstitutionen borde väsentligen avskaffas, svarade herr Staaf slutligen, att, därest fråga vore om att över hela världen avskaffa ordensväsendet, en sådan åtgärd helt visst kunde vara mycket tilltalande. Frågade man däremot, huruvida det för ett litet folk som vårt med synnerligen stora alltjämt sig ökande internationella intressen och förbindelser skulle vara lämpligt att avskaffa ordensväsendet, medan det överväldigande flertalet andra länder behöлле det samma, vore regeringen icke beredd att besvara en sådan fråga jakande.

Utskottet.

Utskottet har uti förevarande spörsmål icke kunnat frångå den uppfattning, som vid två särskilda tillfällen under senare år legat till grund för av andra kammaren i ämnet fattade beslut.

Utan att vilja tillmäta frågan om ordensväsendets avskaffande någon framskjuten plats bland den mångfald av gamla demokratiska krav, vilka tiden bringat till mognad, anser sig utskottet dock, såsom förhållandena numera gestalta sig i vårt land, kunna med större fog än 1912 års andra-kammareutskott betrakta yrkandet om ordnarnas avskaffande såsom ett uttryck för en nu starkare än måhända någonsin förut framträdande strävan inom samhället, att i största möjliga utsträckning avlägsna de skrankor, som skilja olika medborgare från varandra; och för sin del måste utskottet finna varje dylik strävan värd behörigt beaktande.

Då utskottet sålunda ansett sig böra understödja motionärens förevarande yrkande, har utskottet ingalunda förbisett de skäl, som vid frågans tidigare behandling och även nu blivit framförda emot förslaget och vilka kunnat vara av beskaffenhet att åstadkomma tvekan rörande möjligheten och lämpligheten av ordensväsendets fullständiga borttagande.

Utskottet har emellertid icke funnit dessa skäl vara av avgörande natur.

Vad sålunda angår svenska medborgares förhållande till ordensutmärkelserna torde redan vid de tidigare tillfällen, då spörsmålet varit föremål för offentliga meningsutbyten, få anses tillfyllest vitsordat, att ordens- och det därmed sammanhängande medaljväsendet, sådant detsamma utbildats, minst av allt kan sägas fylla den enda uppgift, som väl kunde tänkas därmed förenad, nämligen att utgöra ett samhället värdigt belöningsmedel för i samhällets tjänst utträttat arbete. Om man till och med från det håll, där man icke vill godtaga det yrkande, motionen innehåller, öppet betraktar belöningsmedlet orden med minst sagt likgiltighet, så utgör detta enligt utskottets förmenande ett fullgiltigt bevis för det berättigade i kravet å borttagandet av ett så beskaffat belöningsmedel.

Men utskottet hyser även den uppfattningen, att den sålunda berörda omständigheten i och för sig innebär ett skäl emot ordensväsendets bibehållande allenast av internationella hänsyn eller med hänsyn till att äga ett belöningsmedel för tjänster, som av utländska medborgare i ett eller annat avseende visas Sverige eller svenska medborgare. Det torde, förmenar utskottet, icke få anses ett land värdigt att belöna andra länders medborgare med belöningsmedel, vilka inom det egna landet knappast längre betraktas såsom belöningar.

På grund av vad sålunda anförts, hemställer utskottet:

att andra kammaren i anledning av herr Johanssons i Uppmälby motion, nr 33, måtte för sin del besluta, att riksdagen måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t hemställa, det täcktes Kungl. Maj:t taga i övervägande, huruvida icke de kungliga svenska riddarordnarna och med dem i samband stående medaljer borde avskaffas.»

Reservationer hade avgivits av herrar Nylander och Olsson i Kollungeröd, vilka ansett, att utskottet bort hemställa om avslag å motionen.

Andra kammaren biföll sitt utskotts hemställan, varefter ärendet överlämnades till första kammaren, som hänvisade detsamma till förberedande behandling av sitt första tillfälliga utskott.

I likhet med andra kammarens utskott tillmäter icke heller utskottet frågan om ordensväsendets bibehållande eller avskaffande någon framskjuten plats. Vid övervägande av skälen för och emot motionärens yrkande har emellertid utskottet trots sig finna, att de tyngst vägande skälen tala för att ordensväsendet fortfarande bibehålles. Klart är ju visserligen, å ena sidan, att ordnar och medaljer icke numera äga samma värde som fordom såsom belöningsmedel för åt samhället gjorda tjänster, men å andra sidan torde icke med fog kunna påstås, att icke ordensförlänandet kan tillföra samhället tjänster och fördelar av skilda slag.

Framför allt gäller detta om de tjänster, som av utländska medborgare i ett eller annat avseende visats Sverige eller svenska medborgare, men jämväl såsom belöningsmedel åt det egna landets medborgare torde ordnar och medaljer alltjämt äga ett visst värde.

Utan att vilja träda för nära den finkänslighet gentemot utländska medborgare, som i andra kammarens utskotts utlåtande finnes uttryckt i uttalandet, att det icke kunde anses ett land värdigt att belöna andra länders medborgare med belöningsmedel, vilka inom det egna landet knappast längre betraktades såsom belöningar, anser sig utskottet fördenkull icke kunna tillmäta de av andra kammarens utskott förebragta skälen någon avgörande betydelse.

Då utskottet såsom av det sagda framgår icke finner, att någon riksdagens skrivelse i enlighet med andra kammarens i ärendet fattade beslut bör avlätas, får utskottet alltså hemställa,

Utskottet.

att första kammaren icke måtte biträda andra kammarens i ärendet fattade beslut.

Stockholm den 31 mars 1919.

På utskottets vägnar

TH. BORELL.

Reservationer

ha anförts dels av herr *Oscar Olsson*;

dels ock av herrar *Bergman* och *Malkolm Petterson*, vilka ansett, att utskottets utlåtande bort hava följande lydelse:

»Utskottet har icke någon principiell invändning att göra mot avskaffande av ordnar och medaljer eller andra likartade utmärkelsetecken. Då saken emellertid har en internationell sida, synes det lämpligt, att en framställning av denna art utgår från Kungl. Maj:t och föregås av en genom regeringens försorg företagen utredning. Att på enskild motion utan sådan utredning taga ställning till frågan synes utskottet mindre lämpligt.

Utskottet får alltså hemställa,

att första kammaren icke måtte biträda andra kammarens i ärendet fattade beslut.»